

180 LET OD VZNIKU PENNY BLACK ,PRVNÍ ZNÁMKY SVĚTA

Dne 6. 5. 2020 uplynulo 180 let od zahájení prodeje první nalepitelné poštovní známky světa, vynálezu Sira Rowlanda Hilla, nazývaná jako PENNY BLACK

Britská poštovní správa k tomuto jubileu vydala dne 6. 5. 2020 speciální arch známek obsahující 25 známek (třída first-class) systémem známka-na-známce s využitím designu jednopennyovky s Královnou Viktorií (katalogový záznam Great Britain Scott 1). Znamky mají stejný vzhled jako známky vydané k 175. výročí (Scott 3993a) před pěti lety (2015).

KRONIKA TÉTO VÝZNAMNÉ UDÁLOSTI

„Poštovní známka je poštovní cenina vydávaná oprávněným státním orgánem proto, aby se stala dokladem o zaplacení určitého poštovního úkonu nebo poskytnuté poštovní služby, charakteristickou vlastností poštovní známky je možnost ji nalepit na dopravovanou zásilku ...“

Zkrácená základní definice poštovní známky. Kolektiv autorů, Československá filatelie Praga 88, Praha 1988, str. 178

Poštovní známka v této definici tak, jak ji známe v dnešní podobě, nás letos provází již 175 let. Byla vytvořena ve Velké Británii v roce 1840 jako výsledek reformy, kterou přijala britská poštovní správa na základě návrhu Sira Rowlanda Hilla.

Kronika událostí:

1835 – Slovinec Lovrenc Košir podal první návrh známky, které by se lepily na dopis již v rámci Rakouské monarchie). Návrh nebyl přijat.

1837 – knihkupec James Chalmers z Dundee přišel ve Velké Británii s podobným návrhem. V tiskárně zhotovil nalepitelné známky již v roce 1834. Ani on neuspěl.

I/1837 – Rowland Hill začal ve Velké Británii prosazovat poštovní reformu. Publikoval článek Postal Reform: its Importance and Practibility (Poštovní reforma: Její význam a potřeba)

14. 2. 1837 – Hlavní poštovní úřad obdržel Hillův návrh oficiálně.

Hillova východiska: výpočet poštovného byl začátkem 19. století velmi komplikovaný a stal se brzdou komunikace. Pošta v Anglii byla sice oblíbená, ale výběr poplatků u adresátů byl pro tento subjekt nepříznivý. Navíc sazba se počítala podle vzdálenosti a poštu archů nebo příloh, které dopis obsahoval. Dopis nesměl být těžší než 1 unce (1 unce: 28,35 gramů) a musel jej tvořit jen jeden list. Jinak došlo k ke zvětšení poštovného. Nákladné poštovné bylo nevýhodné pro střední a nižší vrstvy. Doprava dopisů poštou se obcházela. Karel Basika uvádí, že až 4/5 dopisů byly dopravovány soukromými osobami mimo oficiální poštu. Polovinu pošty tvořila pošta horních vrstev a systém potřeboval demokratizaci a jiný systém (nízké a jednotné sazby). Hill přišel s myšlenkami:

- a/ počet archů, ani vzdálenost dopravy nemají být směrodatné pro výši poštovního,
- b/ doporučil jednotné poštovné (jedna penny za každou půl unci hmotnosti – tj.14,175 g),
- c/ doporučil placení poštovního poplatku odesílatelem.

XI/1837 – ustavena zvláštní parlamentní komise pro tento návrh,

- 8. 2. 1838 – James Chalmers předložil svůj návrh
- 9. 8. 1838 – parlamentní výbor doporučil nový poštovní zákon ke schválení,

VII/1839 – zákon schválen.

VII/ 1839 - zákon podepsán královnou,

- 16. 9. 1839 – reformátor Rowland Hill jmenován tajemníkem v úřadu státní pokladny s pověřením reformu realizovat,
- 17. 11. 1839 – Hillův návrh předložen,
- 18. 1. 1840 – od tohoto dne zavedeno jednotné poštovné (jedna penny) pro půl unce bez ohledu na vzdálenost, v tomto roce bylo odesláno novým způsobem 170 miliónů dopisů,

Potvrzení o odeslání: Bylo potřeba vyřešit doklad o zaplacení poštovního. Hill měl nejprve v úmyslu vydat dopisní papíry s potvrzením, že je poplatek zapraven. Do oběhu byly dány dopisnice. Návrh neuspěl. Byly zavedeny první poštovní známky.

Poštovní správa se přidržela návrhu tzv. City-Medaille (City Medal byla vydána v Londýně v roce 1837 na počest korunovace královny Viktorie a její návštěvy Londýna) z roku 1837 zhotovená rytcem královské mincovny Williamem Wyonem. Byl vzat v úvahu i návrh J. Chalmerse. Podle ní byla zhotovena kresba sloužící k rytině rytčům Charlesi a Fredericku Heathovým (otec a syn). Známky vytiskla firma Perkins Bacon and Co. Výtvarným návrhem posloužila práce malíře Henry Coubolda. K vyrytí pozadí sloužil gilošovací stroj amerického vynálezce Jacoba Perkinse. Poštovní známka se stala výsledkem práce týmu několika osobností.

Byly vydány dvě hodnoty oficiálních poštovních známek – Black Penny a Twopence Blue. Ve všech čtyřech rozích archu byla vyryta desková značka a na krajích všech čtyř stran archu byly tyto nápisy:

„Známku umístit nad adresu a směrem k pravé straně dopis.“

a

„Při navlhčení zadní strany dbej toho, aby se neodstranilo lepidlo.“

Při výrobě a užití známek bylo pamatováno na ochranné prvky své doby, kdy známky vznikly (vtlučení různých písmen, ruční papír s průsvitkou).

Tisk byl proveden ocelotiskem.

6. 5. 1840 – nové poštovní známky byly prodávány veřejnosti

1856 – reforma se podařila a vžila mezi širokou veřejností, Roland Hill se stal generálním poštmistrem Velké Británie. Záhy aplikovaly i další státy tento převratný vynález – kantony Curych a Ženeva (1843), BASILEJ (1845), USA (1847), Francie, Belgie, Bavorsko (1849), Španělsko, Rakousko (1850).

Poštovní známka se stala nedílnou součástí komunikační revoluce a jejím symbolem, významná změna v historii poštovníctví byla aplikována. O několik let později vznikl významný sběratelský obor – sbírání poštovních známek. Poštovní známky jsou i součástí celistvostí se znaky specializovaných oborů, tím jsou známky důležité i pro specializované obory, i když se na ně sběratelé bezprostředně nespecializují.

KDO BYL ROWLAND HILL?

Na závěr pár slov o reformátorovi Siru Rowlandu Hillovi (3. 12. 1795, Kildermister, Worcestershire – 27. 8. 1879, Hampstead, Londýn). Pohřben ve Westminster Abbey. Povoláním vystudovaný učitel, sociální reformátor, kolonizační projektant, poštovní administrátor, vynálezce poštovní známky. Rowland Hill učil astronomii ve škole svého otce Thomase Wrighta Hilla. Seřizoval vědecké přístroje, ve volném čase maloval krajinky. Během života se zabýval školními reformami, kolonizačními projekty Jižní Austrálie a popsanou poštovní reformou. Z poštovních služeb odešel v roce 1842. V letech 1843 a 1846 pracoval ve vysokých funkcích pro Londýnské a Brightonské železnice. I zde plnil významnou funkci reformátora (rozšíření tratí, snížení jízdného, návrhy speciálních vlaků, zavedení pohodlných vozů). Založil sociální entitu „Friends in Council“ pro otevřenou diskusi na úseku politické ekonomie. Do poštovních služeb se vrátil v letech 1854 – 1864. Obdržel celou řadu společenských ocenění. Ve Velké Británii existuje řada jeho soch a bust, jsou po něm pojmenovány ulice v Londýně a dalších městech.

Jeho přínosem pro jeho zemi, ale i svět jsou:

a/ vzdělávací model pro střední vrstvy,

b/ poštovní model sloužící obchodu a veřejnosti včetně poštovních známek a systému nízkých a jednotných poštovních sazeb (akceptovaný moderním světem do dneška). Jeho „Uniform Penny System“ je značným počinem pro poštovníctví i pro další století.

Královská pošta a Britský filatelistický trust zřídily v roce 1997 výroční cenu za „filatelistickou inovaci, iniciativu a podnikání.“

Zdroje:

1/ www.google.com

2/ en.wikipedia.org

3/ James Mackay, Známky a kouzlo filatelie – Světová encyklopedie, Praha 2007

4/ Karel Basika, Kurs filatelie, Masarykův lidovýchovný ústav, Praha ?

5/ Pavel Čtvrtník, Jan Galuška, Patricia Tošnerová, Poštovníctví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, Liberec 2008

6/ www.stampdomain.com

Přidáno: 27. 3. 2015 na web www.kf0015.cz + aktualizováno 20. 5. 2020 pro web
historiapostalis-etc.cz

Autor: Ivan Leiš

Ilustrace (zdroj: Linn's)





